УДК 341.218.2
DOI https://doi.org/10.32782/klj/2026.3.54

Тараненко М. М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
старший викладач кафедри інформаційного, господарського
та адміністративного права факультету соціології і права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID: 0000-0002-1594-5598

УРЯДИ В ЕКЗИЛІ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: КРИТЕРІЇ ЛЕГІТИМНОСТІ, МІЖНАРОДНЕ ВИЗНАННЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНА СПРОМОЖНІСТЬ

Анотація. У статті досліджено міжнародно-правову природу урядів в екзилі, умови їх виникнення та критерії, за яких орган, що перебуває поза межами національної території, може зберігати або набувати здатність представляти державу у міжнародних відносинах. Метою дослідження є визначення місця урядів в екзилі у системі міжнародно-правових відносин, з'ясування співвідношення легітимності та ефективності у практиці визнання урядів, а також систематизація основних напрямів їх діяльності. Методологічну основу становлять формально-юридичний, історико-правовий, порівняльно-правовий і системний методи, застосовані до аналізу міжнародно-правової доктрини, практики держав та окремих історичних моделей екзильного врядування.

Обґрунтовано, що уряд в екзилі не є самостійним суб'єктом міжнародного права, відокремленим від держави, а виступає її представницьким органом або претендентом на такий статус. Його міжнародні повноваження мають похідний характер і залежать від збереження міжнародної правосуб'єктності держави, правомірності походження відповідного органу, ставлення до нього інших держав та здатності реально виконувати представницькі функції. Втрата ефективного контролю над територією не обов'язково припиняє міжнародно-правовий статус законного уряду, особливо коли така втрата є наслідком іноземної агресії, окупації, анексії, державного перевороту чи іншого грубого порушення міжнародного права.

Систематизовано основні напрями діяльності урядів в екзилі: дипломатичне та міжнародне представництво, договірна діяльність, управління державним майном за кордоном, захист громадян, нормотворча, військово-організаційна, інформаційна, гуманітарна та правонаступницька діяльність. На матеріалах європейських урядів у Лондоні в період Другої світової війни, уряду Кувейту в 1990–1991 роках, конституційної влади Гаїті в 1991–1994 роках і Державного центру УНР в екзилі показано різні моделі збереження державного представництва за відсутності ефективного контролю над національною територією. Сформульовано авторське визначення уряду в екзилі та запропоновано функціонально-легітимаційну модель встановлення його міжнародно-правового статусу, що поєднує юридичні, політичні та фактичні елементи оцінювання.

Ключові слова: *уряд в екзилі; визнання урядів; міжнародна правосуб'єктність; легітимність; ефективний контроль; окупація; міжнародне представництво; Державний центр УНР в екзилі.*

Taranenko M. M. Governments in exile in international law: criteria of legitimacy, international recognition and functional capacity

Abstract. The article examines the international legal nature of governments in exile, the conditions under which they emerge, and the criteria according to which an authority located outside the national territory may retain or acquire the capacity to represent a State in international relations. The purpose of the study is to determine the place of governments in exile within the system of international legal relations, to clarify the relationship between legitimacy and effectiveness in the practice of government recognition, and to systematise the principal areas of their activity. The methodological framework of the study comprises formal legal, historical legal, comparative legal, and systemic methods applied to the analysis of international legal doctrine, State practice, and selected historical models of governance in exile.

© Тараненко М. М., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

It is substantiated that a government in exile is not an independent subject of international law separate from the State, but rather acts as its representative organ or as an authority claiming such status. Its international powers are derivative and depend on the continued international legal personality of the State, the lawful origin of the relevant authority, the attitude of other States towards it, and its actual capacity to perform representative functions. The loss of effective control over the territory does not necessarily terminate the international legal status of a lawful government, particularly where such loss results from foreign aggression, occupation, annexation, a coup d'état, or another serious violation of international law.

The principal areas of activity of governments in exile are systematised, including diplomatic and international representation, treaty-making, administration of State property abroad, protection of nationals, normative activity, military organisation, information and humanitarian activities, and the preservation of legal and institutional continuity. Drawing on the experience of European governments based in London during the Second World War, the Government of Kuwait in 1990–1991, Haiti's constitutional authorities in 1991–1994, and the State Centre of the Ukrainian People's Republic in exile, the article demonstrates different models of preserving State representation in the absence of effective control over the national territory. An original definition of a government in exile is formulated, and a functional-legitimacy model for determining its international legal status is proposed, combining legal, political, and factual elements of assessment.

Key words: *government in exile; recognition of governments; international legal personality; legitimacy; effective control; occupation; international representation; State Centre of the Ukrainian People's Republic in exile.*

Постановка проблеми. Уряд як система вищих органів виконавчої влади зазвичай асоціюється з ефективним управлінням населенням і територією держави. Проте історія міжнародних відносин демонструє численні ситуації, за яких законні органи влади внаслідок іноземного вторгнення, окупації, анексії, державного перевороту або громадянської війни були змушені залишити територію держави та продовжити діяльність за кордоном. Найбільш масштабно цей феномен проявився під час Другої світової війни, коли в Лондоні діяли уряди Бельгії, Чехословаччини, Греції, Люксембургу, Нідерландів, Норвегії, Польщі та Югославії. Ф. Оппенгеймер характеризував цю концентрацію іноземних урядів в якості своєрідної «мініатюрної Європи» та наголошував, що їх поява поставила перед міжнародним правом нові питання щодо юрисдикції, законодавства, збройних сил, судів і державного майна [9, с. 568–595].

По суті, феномен уряду в екзилі перебуває на перетині кількох інституцій міжнародного права: безперервності держави, визнання урядів, представництва держави у міжнародних відносинах, правового режиму окупації, юрисдикції держав, дипломатичних привілеїв та імунітетів, міжнародної відповідальності й права міжнародних організацій. Саме тому визначення статусу конкретного екзильного органу не може ґрунтуватися лише на його назві, політичній програмі або посиланні на історичну правонаступність. Необхідно встановити, чи існує держава, яку він претендує представляти; чи має цей орган достатні підстави вважатися її урядом; у якому обсязі його статус визнається іншими державами; які функції він фактично здійснює; якими є межі його діяльності на території держави перебування.

Актуальність проблеми посилюється тим, що універсальний міжнародний договір, який визначав би поняття уряду в екзилі, порядок набуття такого статусу, його права та обов'язки, відсутній. Практика держав залишається неоднорідною: в одних випадках перевага надається ефективному контролю над територією, в інших – конституційній або демократичній легітимності, а в ситуаціях іноземної агресії вирішального значення набуває обов'язок не визнавати правомірними результати застосування сили. І. Фернандес-Моліна слушно звертає увагу, що міжнародне визнання урядів у сучасній практиці не є простим бінарним актом. Воно формується через декларативні заяви, дипломатичні контакти, неформальну взаємодію, міжурядове співробітництво та різні форми матеріальної підтримки, які можуть мати неоднакові й навіть суперечливі легітимаційні наслідки [8].

У цьому контексті наукового значення набуває вироблення комплексної моделі, яка дозволяла б відрізняти уряд в екзилі у міжнародно-правовому розумінні від політичної еміграційної організації, національно-визвольного руху, опозиційного комітету, тимчасового представницького органу чи самопроголошеної «альтернативної влади».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Класичне дослідження правового становища урядів та інших органів у вигнанні належить Ф. Оппенгеймеру. На матеріалах союзних урядів, розміщених у Великій Британії, автор проаналізував співвідношення державного суверенітету, визнання та територіальної юрисдикції держави перебування [9]. Найбільш системне сучасне дослідження інституту визнання урядів в екзилі здійснив С. Талмон, котрий у своїх наукових доробках дослідив два взаємопов'язані питання: яке юридичне значення має визнання уряду та які наслідки воно породжує для органу, що претендує представляти державу [10, с. 3–18], а також нормативні критерії легітимності уряду в екзилі та виходив із того, що такий уряд не є самостійним суб'єктом міжнародного права, а виступає представницьким органом міжнародно-правової особи – держави й носієм її суверенних повноважень [11, с. 499–538].

Сучасний науковий дискурс визнання урядів розвивають І. Фернандес-Моліна, Дж. Коул, А. Хачем та У. Гетевей. Так, І. Фернандес-Моліна розкриває визнання як сукупність практик і наголошує на напруженні між міжнародним та внутрішнім визнанням, легітимністю й ефективністю, послідовністю зовнішньої політики та потребою залучати різних учасників конфлікту [8]. Дж. Коул, А. Хачем і У. Гетевей пов'язують визнання уряду з правом надавати згоду на іноземну військову присутність, укладати міжнародно-правові зобов'язання, розпоряджатися державними активами, користуватися імунітетами, представляти державу в міжнародних організаціях, а також із відповідальністю за додержання міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права [7, с. 801–817].

Український досвід діяльності органів УНР в екзилі досліджували Ж. Дзейко, В. Яблонський, І. Музика та інші автори. Ж. Дзейко аналізує трансформацію органів УНР після втрати ними реального впливу на населення і територію України, структуру Ради Республіки та Державного центру УНР в екзилі, а також доходить висновку про формально громадський статус повоєнного Державного центру за одночасного наслідування ним функцій державної влади [2, с. 59–64]. В. Яблонський комплексно висвітлив інституційний розвиток Державного центру, його політичну, міжнародну, інформаційну, військову, гуманітарну й організаційну діяльність [4, с. 155–165; 5, с. 2–5] та здійснив детальний аналіз «Тимчасового закону про реорганізацію Державного центру УНР в екзилі», який фактично виконував роль своєрідного екзильного конституційного акта [6, с. 330–349].

Попри значну історіографію, міжнародно-правова природа уряду в екзилі, співвідношення його легітимності та функціональної спроможності, а також можливість застосувати вироблені міжнародною практикою критерії до українського досвіду потребують подальшого комплексного дослідження.

Метою статті є визначення міжнародно-правової природи уряду в екзилі, формулювання критеріїв його легітимності та функціональної спроможності, з'ясування юридичного значення міжнародного визнання, систематизація основних напрямів діяльності таких урядів і оцінка особливостей Державного центру УНР в екзилі крізь призму загальної міжнародно-правової доктрини.

Виклад основного матеріалу. Найважливішою функцією уряду в екзилі є міжнародне представництво держави. Воно охоплює дипломатичні відносини, участь у міжнародних конференціях та організаціях, ведення переговорів, доведення позиції держави до міжнародної спільноти й підтримання юридичної вимоги про відновлення територіального порядку. Здатність виконувати цю функцію безпосередньо залежить від визнання. Уряд, який зберігає місце держави у міжнародній організації або контроль над її дипломатичними місіями, отримує суттєву інституційну перевагу над територіальним de facto режимом.

До міжнародного представництва належить і договірна діяльність. Визнаний уряд в екзилі може укладати угоди від імені держави, якщо має відповідні повноваження за її правом і якщо інша сторона визнає його здатність виражати державну волю. Однак особливої обережності потребує згода на іноземне військове втручання. Орган, який не має реального зв'язку з державою або створений і підтримується державою, що здійснює інтервенцію, не повинен використовувати формальне «запрошення» для легалізації порушення заборони застосування сили. Саме право уряду давати згоду на військову присутність є одним із найбільш значущих наслідків визнання [7, с. 802–804].

Другою групою є майнові та фінансові повноваження: контроль над державними рахунками, золотовалютними резервами, дипломатичною нерухомістю, архівами, суднами й іншими активами за кордоном. Практичне вирішення питання залежить від позиції виконавчої та судової влади держави, на території якої знаходиться майно. У ситуації конкуренції урядів передача активів одному з них є не лише майновим рішенням, а й потужною формою міжнародного визнання та матеріального посилення.

Третім напрямом виступає нормативна діяльність. Уряд в екзилі може приймати закони, декрети та адміністративні акти, спрямовані на збереження інституційної наступності, регулювання статусу державних службовців і військовослужбовців, управління активами, підготовку до визволення території. Однак необхідно розрізняти чинність акта за правом представленої держави та можливість його реалізації у державі перебування. На думку С. Талмона, визнаний уряд в екзилі здійснює власну державну юрисдикцію, а не юрисдикцію, передану йому державою перебування [10, p. 207–250].

Запрошення уряду розміститися на території держави або його офіційне визнання можуть передбачати мовчазну згоду на обмежену законодавчу й адміністративну діяльність. Проте примусові заходи, такі як арешт, обшук, вилучення майна, виконання вироку, утримання особи під вартою потребують окремої правової підстави та, як правило, відбуваються за участі органів держави перебування. Інакше уряд у вигнанні по суті порушував би її територіальне верховенство. Досвід союзних урядів у Великій Британії показав, що держава перебування могла дозволяти діяльність військових або морських судів, визначати межі їхньої компетенції та забезпечувати виконання рішень, не передаючи їм британського суверенітету [9, с. 574–590; 10, с. 207–250].

Четвертим важливим напрямом слугує організація збройних сил і участь у спільній боротьбі проти окупанта. Уряд в екзилі може зберігати командування частинами національних збройних сил, формувати підрозділи з громадян своєї держави, укладати угоди щодо їх розміщення та застосування. Водночас статус військовослужбовців, дисциплінарне підпорядкування, кримінальна юрисдикція та порядок використання сили мають бути погоджені з державою перебування та відповідати міжнародному гуманітарному праву [10, с. 207–250].

П’ятим напрямом є захист громадян та гуманітарна діяльність. Уряд у вигнанні може вести облік громадян, видавати або продовжувати документи, підтримувати біженців і військовополонених, представляти інтереси населення перед іноземними державами та міжнародними організаціями, збирати інформацію про порушення міжнародного права на окупованій території. Ефективність такої діяльності значною мірою визначає, чи є уряд реальною інституцією, а не символічним «політичним клубом».

Шостий напрям – інформаційна та легітимаційна діяльність. Уряд в екзилі прагне зберегти політичну єдність, підтримувати зв’язок із населенням і діаспорою, протидіяти пропаганді окупаційної влади, формувати міжнародну коаліцію та готувати відновлення конституційного порядку. Ця діяльність не замінює юридичних повноважень, але забезпечує їх суспільну основу.

Таким чином, функціональна спроможність уряду в екзилі не тотожна повноті територіальної влади. Вона означає здатність реально здійснювати доступний в умовах вигнання комплекс зовнішніх, організаційних, нормативних, військових, гуманітарних та інформаційних функцій. Межі цих функцій визначаються міжнародним правом, конституційним правом представленої держави та згодою держави перебування.

Європейські уряди, що діяли в Лондоні в період Другої світової війни, становлять класичну модель уряду в екзилі. Їхні держави зберігали міжнародну правосуб’єктність, союзники не визнавали окупацію та підпорядковані окупантам режими як остаточну зміну суверенітету, а органи в екзилі продовжували дипломатичну, військову й нормативну діяльність. Важливо, що Велика Британія не просто політично підтримувала ці уряди, а створила реально діючі внутрішньо-правові механізми для функціонування їх збройних сил і судових органів. Так було забезпечено баланс між безперервністю суверенних повноважень окупованих держав і територіальним суверенітетом держави перебування [9, с. 568–595].

Ця модель демонструє три ключові ознаки. По-перше, існування держав не ставилося під сумнів. По-друге, органи в екзилі мали чітку інституційну наступність із довоєнними конституційними урядами. По-третє, вони користувалися широким міжнародним визнанням і були включені до союзної системи військового та дипломатичного співробітництва. Саме поєднання цих елементів компенсувало відсутність територіального контролю.

Іншу, але близьку модель становив уряд Кувейту після вторгнення Іраку 2 серпня 1990 року. Рада Безпеки ООН у резолюції 660 засудила вторгнення та вимагала негайного й безумовного виведення іракських військ [12]. Резолюція 662 проголосила іракську анексію Кувейту такою, що не має юридичної сили, та закликала держави й міжнародні організації не визнавати її [13]. За цих умов законний уряд Кувейту, перебуваючи за межами території держави, продовжував міжнародне представництво й розпорядження доступними державними ресурсами. Його статус підтримувався не лише двостороннім визнанням, а й колективною системою невизнання незаконної анексії.

Кувейтський випадок підтверджує, що в ситуації агресії легітимність уряду в екзилі безпосередньо пов'язана із забороною набуття території силою. Визнання органу, встановленого агресором, означало б легітимацію наслідків міжнародного правопорушення. Тому тут критерій ефективного контролю поступається принципу законності міжнародної ситуації.

Особливу модель демонструє Гаїті після військового перевороту 1991 року. Президент Жан-Бертран Арістід був усунений і перебував за кордоном, тоді як фактичну владу здійснював військовий режим. Міжнародна спільнота зберегла орієнтацію на конституційну та демократичну легітимність усуненої влади. Резолюцією 940 Рада Безпеки ООН уповноважила держави створити багатонаціональні сили для сприяння поверненню законно обраного президента та відновленню легітимної влади Гаїті [14].

Гаїтянський приклад не є тотожним класичному уряду окупованої держави. Держава не була анексована, а територіальний de facto режим мав внутрішнє походження. Проте він демонструє, що наприкінці XX століття міжнародна практика в окремих випадках поставила конституційну й демократичну легітимність вище за фактичний контроль. Разом із тим ця практика не сформувала універсального правила: як зазначають Дж. Коул, А. Хачем та У. Гетевей, міжнародне право й досі не містить послідовної системи критеріїв, а рішення держав та організацій часто поєднують ефективність, легітимність і зовнішньополітичну доцільність [7, с. 817–865].

Український досвід має особливий характер і не може механічно ототожнюватися з лондонськими урядами періоду Другої світової війни. Наприкінці 1920 року органи УНР втратили контроль над територією та безпосередній вплив на населення. Міжнародне становище УНР істотно відрізнялося від становища безперервно визнаних європейських держав: її державність не отримала універсального визнання, а міжнародні домовленості початку 1920-х років закріпили інший територіально-політичний порядок. Саме тому дискусія про Державний центр УНР в екзилі включає не лише питання про уряд, а й складніше питання про продовження самої української державної правосуб'єктності в умовах відсутності ефективної влади та обмеженого міжнародного визнання.

Ж. Дзейко вважає, що після фактичного припинення існування УНР її екзильні органи втратили статус державних і набули громадського статусу, хоча продовжували позиціонувати себе як органи влади та приймати акти, які називали законами й постановами [2, с. 60–64]. Така оцінка підкреслює розрив між внутрішньою самоідентифікацією Державного центру та його зовнішнім міжнародно-правовим становищем. Водночас вона не заперечує значення Державного центру як інституції політико-правової наступності.

У 1921 році було здійснено спробу зберегти систему органів УНР через Раду Республіки, Раду Народних Міністрів і Голову Директорії. Після припинення діяльності Ради Республіки головними носіями екзильної інституційної традиції залишалися Голова Директорії та уряд. Новий етап розпочався з прийняттям 10 червня 1948 року «Тимчасового закону про реорганізацію Державного центру УНР в екзилі». Цей акт визначив органами Державного центру Президента УНР і віце-президента, Уряд та Українську Національну Раду [6, с. 337–339; 1, с. 311–324].

В. Яблонський характеризує цей акт в якості своєрідної екзильної конституції, що закріпила представницький орган, систему політичної відповідальності уряду, механізми безперервності президентської влади, елементи поділу влад та інституційної взаємодії [6, с. 330–349]. Українська Національна Рада виконувала функції передпарламенту, брала участь у формуванні уряду та контролі за ним. Президент забезпечував представництво й безперервність влади, а уряд організовував поточну діяльність. З огляду на відсутність територіальної адміністрації найважливішими стали зовнішньополітичний та інформаційний напрями [6, с. 345–347].

У міжнародно-правовому сенсі сильними сторонами Державного центру були інституційна тривалість, збереження правових актів і символів УНР, наявність організованої політичної структури, взаємодія з українською еміграцією, послідовне обстоювання незалежності України та добровільне припинення діяльності після відновлення незалежної держави. 15 березня 1992 року Українська Національна Рада вирішила припинити діяльність Державного центру з моменту передачі повноважень владі незалежної України, а 22 серпня 1992 року відповідні повноваження й державні клейноди були передані Президентові України [2, с. 63–64; 1, с. 108–109].

Водночас його міжнародно-правова позиція мала суттєві обмеження: відсутність широкого офіційного визнання як уряду України, відсутність місця держави у міжнародних організаціях, обмежені можливості здійснення дипломатичної й консульської діяльності, відсутність контролю над державними активами та збройними силами. Український приклад також свідчить, що екзильна інституція може виконувати не лише безпосередньо владну, а й меморіально-конституційну функцію: зберігати альтернативну правову традицію, державні символи, документи та концепцію легітимної державності до моменту, коли її передача реально існуючій незалежній державі стає можливою. Документальну спадщину Державного центру І. Музика обґрунтовано розглядає як пам'ятку української правової думки [3, с. 505–514].

Висновки. Уряд в екзилі не є окремим від держави суб'єктом міжнародного права. Його правове значення полягає у здатності виступати представницьким органом держави та реалізовувати належні їй права й обов'язки в межах, сумісних із міжнародним правом і територіальним суверенітетом держави перебування.

Просторове перебування органу за кордоном і його самоназва не є достатніми для набуття урядового статусу. Необхідно встановити існування представленої держави, правові та фактичні підстави претензії на її представництво, інституційну наступність, характер зв'язку з населенням, міжнародне визнання та функціональну спроможність.

Втрата ефективного контролю над територією не обов'язково припиняє статус законного уряду. Особливо це стосується випадків, коли контроль втрачено внаслідок агресії, окупації або анексії. Визнання влади, створеної агресором, лише на підставі ефективності суперечило б забороні застосування сили та обов'язку не визнавати незаконні територіальні ситуації.

Міжнародне визнання не наділяє орган суверенітетом, якого він не має, але є ключовою умовою практичного здійснення урядових функцій у міжнародному та іноземних правопорядках. Воно відкриває доступ до дипломатичних відносин, активів, судового захисту, імунітетів, міжнародних організацій і можливості здійснювати погоджену юрисдикцію.

Основними напрямами діяльності уряду в екзилі є міжнародне представництво, договірна й дипломатична діяльність, управління державними активами, нормативне регулювання, організація збройних сил, гуманітарний захист громадян, інформаційна робота та збереження інституційної наступності. Примусова виконавча або судова діяльність на території держави перебування можлива лише за її згодою. Найбільш міцною є позиція конституційного уряду безперервно існуючої держави, витісненого внаслідок міжнародно-протиправного застосування сили та підтриманого широким міжнародним визнанням.

Державний центр УНР в екзилі не мав повного статусу загальновизнаного уряду в міжнародно-правовому розумінні, однак був значно більшим, ніж звичайна еміграційна громадська організація. Він виступав

інституційним центром української державницької наступності, відтворював окремі владні функції, зберігав конституційну та символічну спадщину УНР і завершив діяльність шляхом передачі повноважень незалежній Україні.

Для встановлення статусу уряду в екзилі доцільно застосовувати функціонально-легітимаційну модель, яка охоплює безперервність держави, правомірність походження органу, причини вигнання, інституційну наступність, незалежність, зв'язок із населенням, міжнародне визнання, функціональну спроможність та відповідність основоположним нормам міжнародного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі: статті і матеріали / ред. Л. Р. Винар, Н. Пазуняк. Філадельфія; Київ; Вашингтон: Фундація ім. С. Петлюри; Веселка, 1993. 493 с.

2. Дзейко Ж. О. Правовий статус та діяльність органів влади Української Народної Республіки в екзилі (кінець 1920 р. – 22 серпня 1992 р.): історико-правові аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 84, ч. 1. С. 59–64. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.84.1.7. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/9.pdf

3. Музика І. В. Документальна спадщина ДЦ УНР в екзилі як пам'ятка правової думки. Правова держава. 2018. Вип. 29. С. 505–514. URL: https://pravova-derzhava.org/pravova-derjava-issue-29-2018-505

4. Яблонський В. М. Державний центр УНР в екзилі у 1920–1992 рр.: історіографія проблеми. Український історичний журнал. 2020. № 4. С. 155–165. URL: https://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2020_4_14.

5. Яблонський В. М. Діяльність Державного центру УНР в екзилі (1921–1992 рр.): дис. … д-ра іст. наук: 07.00.01. Київ, 2021. URL: https://history.org.ua/uploads/editor-files/2021_03/6061a40ad08de.pdf.

6. Яблонський В. М. «Конституція» Державного Центру УНР в екзилі у 1948–1992 рр. Проблеми вивчення історії Української революції 1917-1921 рр. : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України НАН України. 2014. Вип. 10. С. 330–349.

7. Cole J., Hachem A., Hathaway O. A. Recognition Rules: The Case for a New International Law of Government Recognition. New York University Law Review. 2025. Vol. 100. P. 785–866. URL: https://nyulawreview.org/wp-content/uploads/2025/06/100-NYU-L-Rev-785.pdf.

8. Fernández-Molina I. The International Recognition of Governments in Practice(s): Creatures, Mirages, and Dilemmas in Post-2011 Libya. International Studies Review. 2023. Vol. 25, Issue 4. Article viad050. DOI: 10.1093/isr/viad050. URL: https://academic.oup.com/isr/article/25/4/viad050/7339816

9. Oppenheimer F. E. Governments and Authorities in Exile. American Journal of International Law. 1942. Vol. 36, No. 4. P. 568–595. DOI: 10.2307/2192751. URL: https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/abs/governments-and-authorities-in-exile/4A367A33657401E14EA65BF62F537A98

10. Talmon S. Recognition of Governments in International Law: With Particular Reference to Governments in Exile. Oxford: Clarendon Press, 1998. 393 p. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199248391.001.0001. URL: https://www.academia.edu/49951847/Recognition_of_Governments_in_International_Law_With_Particular_Reference_to_Governments_in_Exile

11. Talmon S. Who Is a Legitimate Government in Exile? Towards Normative Criteria for Governmental Legitimacy in International Law. The Reality of International Law: Essays in Honour of Ian Brownlie / ed. by G. S. Goodwin-Gill, S. Talmon. Oxford: Clarendon Press, 1999. P. 499–538. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780198268376.003.0023. URL: https://academic.oup.com/book/2383/chapter/142590790

12. United Nations Security Council Resolution 660 (1990), 2 August 1990, S/RES/660 (1990). URL: https://digitallibrary.un.org/record/94220.

13. United Nations Security Council Resolution 662 (1990), 9 August 1990, S/RES/662 (1990). URL: https://digitallibrary.un.org/record/94573.

14. United Nations Security Council Resolution 940 (1994), 31 July 1994, S/RES/940 (1994). URL: https://digitallibrary.un.org/record/191651.

Дата першого надходження статті до видання: 30.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.11.2026